

Herman Melville

Mange kender romanen *Moby Dick* af navn. Men hvem har læst bogen eller kender forfatteren?

MELVILLE

Af Sven Hakon Rossel

For 200 år siden, den 1. august 1819, blev Herman Melville født i New York City. Han regnes blandt litteraturhistorikere for én af de største amerikanske forfattere, men er i dag totalt glemt af det læsende publikum, selvom hans roman *Moby Dick* fra 1851 cirka 70 år efter udgivelsen blev genopdaget og fejret som det fascinerende kunstværk, det faktisk er. Først i 1955 udkom en dansk oversættelse!

Melvilles fader var noget af en fantast, en forretningsmand uden forretningsevner, og han gik da også fallit. Kort tid senere, i 1832, døde han. Melville voksede med sine syv søskende op i trange kår og fik kun en middel-mådig skolegang. I begyndelsen af 1841 fik han som almindelig matros hyre på et hvalfangerskib og vendte først tilbage i oktober 1844. Da livet ombord gik ham på, deserterede han efter halvandet år med en skibskammerat undervejs i det sydlige Stillehav, levede delvist hos en indfødt stamme og meldte sig derefter som matros på et amerikansk flådeskib og afmønstrede i Boston.

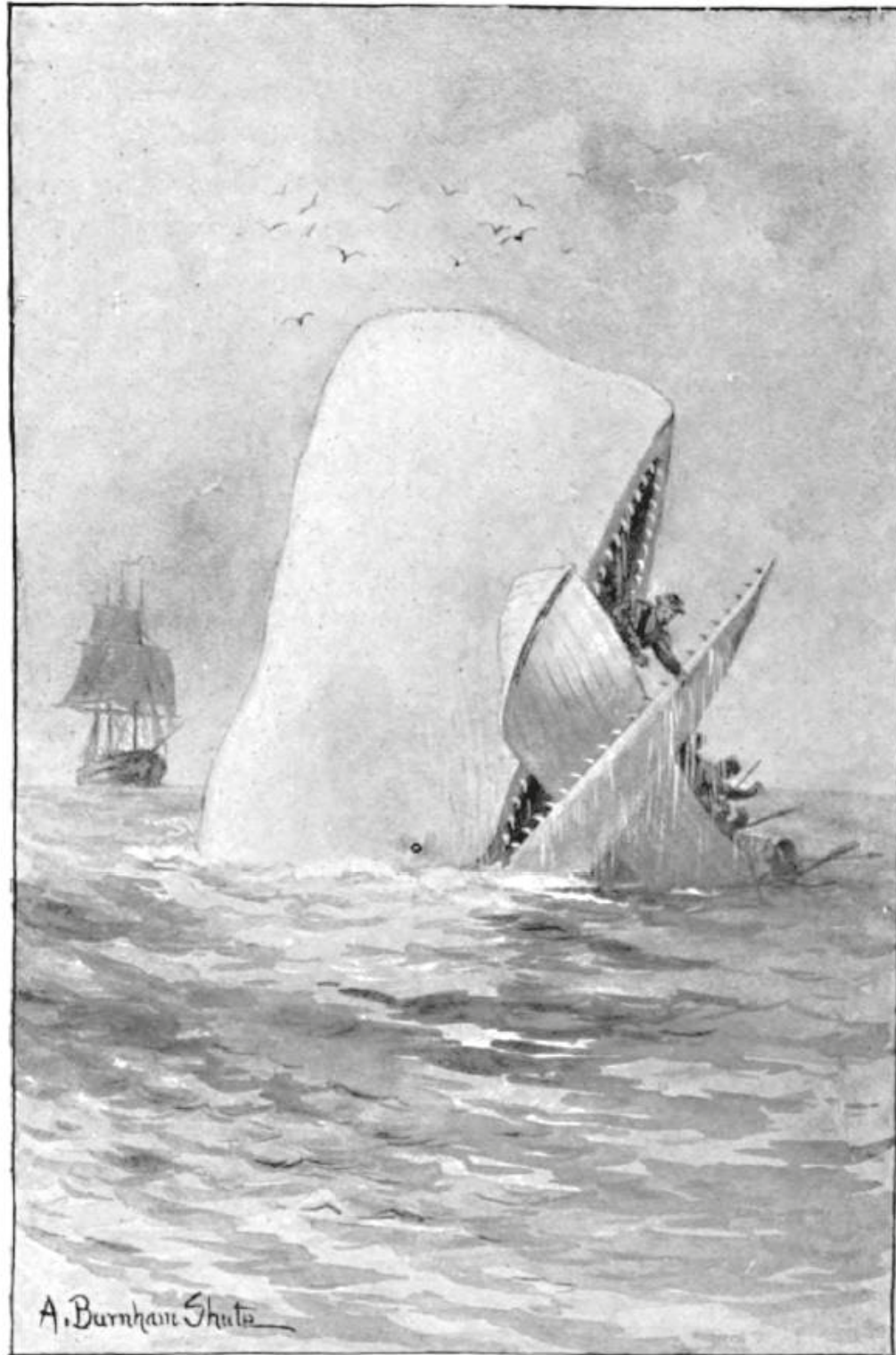
De første romaner

I vinteren 1844 fik Melville en ansættelse i sine to brødres sagførerkontor i New York dog uden at bestille andet end at færdiggøre manuskriptet til sin første bog, *Typee*, der udkom 1846 i London. Romanen betragtes som en klassiker inden for rejselitteraturen, og handlingen, der foregår i nærmest paradisiske omgivelser på en sydhavsø, bygger tydeligt på forfatterens egne oplevelser. Samme år døde den ældste broder og efterlod – ganske i overensstemmelse med familietraditionen – en kæmpegæld, hvilket tvang Melville til at skrive dag og nat for at afbetale denne gæld. I 1847 udkom så *Omoo*, ligeledes en eventyrroman fra sydhavsøerne. Hovedpersonen påmønstret et hvalfangerskib, der er på vej til Tahiti. Her udbrøder et mytteri ombord, og en tredjedel af besætningen kastes i fængsel. I 1949 blev romanen filmatiseret som *Omoo-Omoo, the Shark God* (Hajguden Omoo-Omoo), og i filmen træder romanens egentlige budskab endnu tydeligere frem: Skibets besætning er underkastet en ubønhørlig straffende skæbne – et motiv der igen skulle dukke op i *Moby Dick*. Begge bøger solgte godt og gjorde det muligt for Melville at gifte sig – ligeledes i 1847 – med Elizabeth Shaw, der tilhørte en prominent familie i Boston.

Den første roman af Melville, der ikke primært byggede på egne oplevelser, *Mardi* (1849), blev derimod ikke godt modtaget af kritikken. Romanen begynder ganske vist som en spændende rejseberetning, men denne udvikler sig til en indviklet kærlighedshistorie, hvor mystiske personer dukker op og forsvinder. Handlingen afbrydes af social og politisk satire, der igen videreudvikles til metafysiske og filosofiske spekulationer. Disse bygger på en længsel efter at finde sikkerhed i en usikker tilværelse. Men spekulationerne er gennemtrængt af en skepsis over for endegyldige svar. Således er politisk og social frihed ganske vist et ubetinget gode, men drejer det sig i sidste ende om andet end tomme klicheer? Også i denne bog er der meget der peger på *Moby Dick*, ikke mindst den hyppige anvendelse af et svært gennemskueligt symbolsprog.

Skildringer af brutalitet

Samme år udkom ligeledes *Redburn* (1849). Her genfindes en række selvbiografiske træk, men i modsætning til de tidligere bøgeres eventyragtige atmosfære er fremstillingen skånselsløst realistisk og beretter om titelpersonens oplevelser, først blandt den brutale besætning ombord på et skib undervejs fra New York til Liverpool og derefter i den engelske havnebyss fattige slum, der skildres med en næsten Dickenssk indignation. Hjemrejsen, som *Redburn* foretager ledsaget af en ung engelsk levemand, Harry Bolton, bringer sygdom og død med sig. Hjemrejsens brutalitet gentager sig, og senere kommer Bolton ombord på et hvalfangerskib. Igen antydes en ubønhørlig skæbne, der rammer skibets besætning, og Melville anvender et symbolsprog, der lader skibet fremstå som et

“Both jaws, like enormous shears, bit the craft completely in twain.”

—Page 510.

Illustration fra en tidlig udgave af *Moby Dick*, tegnet af Augustus Burnham Shute. Kilde: Wikipedia Commons

billede på menneskelivet og samfundet, et motiv der udbygges i romanen *White-Jacket* (1850; Den hvide Jakke), der skildrer livet ombord på et krigsskib – her igen med selvbiografiske træk. Bogen er yderst kritisk i dets skildring af livet ombord, og kritikerne hæftede sig ved de brutalt realistiske skildringer af udpiskning af matroserne som en ofte tilfældig straffeforstaltning, der faktisk førte til afskaffelsen af denne barbariske straf i den amerikanske flåde.

I 1849 rejste Melville først til London, hvor han personligt overbragte sin forlægger manuskriptet til *White-Jacket*, hvorefter han besøgte Frankrig og Tyskland. Året efter købte han med svigerfaderens penge en lille bondegård, Arrowhead, i staten Massachusetts. Nu udkom så mesterværket *Moby Dick* (1851; da. 1955), der af kritikken blev stærkt kritiseret for at bestå af kaskader af ord og sætninger og være fyldt med skjulte antydninger og henvisninger. Ikke mindst rystede man på hovedet af personen Ishmael, der spalter sig i flere personer og beretter om ting, han egentlig ikke kan vide noget om, dvs. repræsenterer en alvidende fortælleholdning. Uden at vide det pegede kritikken hermed på elementer i den moderne litteratur, for eksempel indre monolog og associations-teknik, som Melville hermed foregreb.

Forløber for moderne litteratur

I de næste 40 år skal Melville have tjent det latterlige beløb af 556 dollars på sine bøger, og hans forlæggere i London og New York tøvede i stigende grad med at udgive ham. Ikke desto

gået i glemmebogen. Men denne skæbne er aldeles ufortjent, for selv den mindste afvigelse fra hovedhandlingen har en funktion, intet ord er overflødig, men bidrager tværtimod til den underliggende dybsindige behandling af menneskets eksistens på godt og ondt. I sandhed et mesterværk, der dog kræver udholdenhed af sin læser.

Melvilles næste roman, *Pierre* (1852), fik en endnu dårligere modtagelse end *Moby Dick*, men dens avancerede fortælle-måde, der bevidst fordrejer og overdriver traditionelle holdninger til kærlighed og romantik, peger ikke desto mindre ligesom endnu et par senere romaner frem mod modernismen. Lettere tilgængelig er de seks raffinerede og virtuose fortællinger i *The Piazza Tales* (1856) fyldt med henvisninger til verdenslitteraturen, hvilket skaber uventede nye perspektiver. Det er som om novellens korte form har tvunget Melville til en mere stringent fortælle-måde. Resultatet er tankevækkende og absolut læseværdigt.

Den sidste roman

Med *The Piazza Tales* sluttede Melvilles karriere som prosaforfatter. Længe efter hans død i 1891 udkom dog i 1924 den uafsluttede roman *Billy Budd* (da. 1952). Billy er en matros fra Bristol, der er uhyre populær blandt skibsbesætningen; hans eneste problem er en voldsom stammen. Men et fjendskab opstår mellem Billy og en af skibets underofficerer, John Claggart, hvilket fører til, at denne ubegrundet anklager Billy for at ville anstifte et mytteri. Da kaptajnen konfronteres med anklagen, indkaldes begge til forhør. Billy er pga. sin stammen ude af stand til forsvare sig, men langer så uheldigt ud efter Claggart, at denne falder død om, hvorefter Billy dømmes til døden og hænges. *Billy Budd* er et dramatisk psykologisk mesterværk om magt og magtmisbrug og med tydelige homoseksuelle undertoner. Værket inspirerede Benjamin Britten til en opera af samme navn, opført første gang i 1951, og til en mesterlig film i 1962 produceret og instrueret af Peter Ustinov og med denne i titelrollen

I 1857 rejste Melville igen til England og derefter gennem Europa til den Nære Orient. Efter hjemkomsten flyttede han til New York, hvor han fik ansættelse som toldembedsmand. Her begyndte han at skrive digte, der handlede om den amerikanske borgerkrig og det evigt-aktuelle spørgsmål, om der overhovedet kan føres en retfærdig krig.

Det er således de store eksistentielle spørgsmål, Herman Melville behandler i sit forfatter-skab. Let tilgængeligt er det ikke, men både *Moby Dick*, fortællingerne i *The Piazza Place* og romanen *Billy Budd* kan anbefales. Det drejer sig her om verdenslitteratur. Og så findes der forøvrigt en aldeles genial filmatisering af *Moby Dick* fra 1956 med selveste Gregory Peck som kaptajn Ahab. Også dén kan anbefales.

mindre erklærede den amerikanske litteratur-nobelpristager William Faulkner, at han ønskede det havde været ham, der havde skrevet *Moby Dick*. Og den engelske forfatter D.H. Lawrence kaldte romanen for »en af de mærkeligste og mest vidunderlige bøger i verden« og »den betydeligste bog, der nogensinde er skrevet«.

Moby Dicks første sætning: »Kald mig Ishmael« – hvormed fortælleren introducerer sig selv – regnes for at være én af verdenslitteraturens berømteste indledninger. Titlen er navnet på en kæmpestor hvid hval, kendt og frygtet af alle hvalfangere. Den har berøvet kaptajn Ahab (ligesom Ishmael et gammeltestamentligt navn) hans ene ben, og Ahab er nu besat af tanken om at få hævn og dræbe hvalen. Men efterhånden som *Moby Dick* indhentes på en spændende jagt jorden rundt, bliver den til et flertydigt symbol på naturen, skæbnen eller en gud, der ikke nævnes ved navn, men overalt anes som den øverste dommer. Romanen udvikler sig således på et andet plan gennem den mystiske person Ishmael til en filosofisk-teologisk diskussion om mennesket som en kastebold for uforudsete begivenheder og om tilværelsen som en kamp mellem liv og død. Således finder Ahab ganske vist den hvide hval, men han omkommer selv, da han møder den.

Inden den spændende jagt giver Melville sine læsere detaljerede oplysninger om skibsfart, hvaler og hvalfangst, og overhovedet afbrydes handlingen af digressioner af enhver art, der måske kan virke trættende på den utålmodige læser og nok har bidraget til, at roman er

Sven Hakon Rossel er professor og tidligere leder af den skandinaviske afdeling på universitetet i Wien.